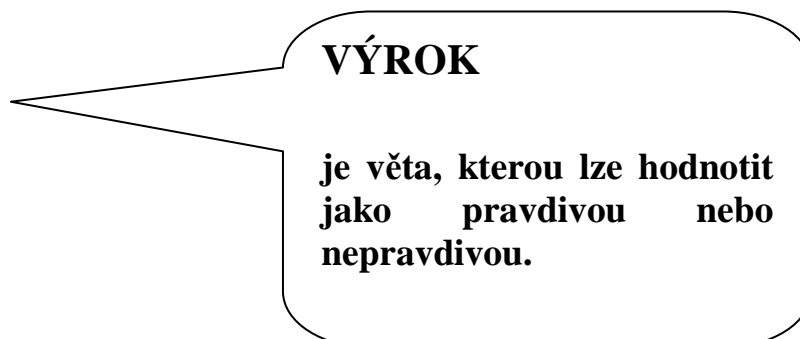

Co je výrok

Naše řeč se skládá z vět. Ne každá věta má však vztah k argumentaci, k vyplývání a pravdivostním hodnotám.

Jaké druhy vět známe?

- oznamovací (lze hodnotit pravdivost nebo nepravdivost věty)
- tázací (nelze hodnotit pravdivost nebo nepravdivost věty)
- rozkazovací (nelze hodnotit pravdivost nebo nepravdivost věty)
- přací (nelze hodnotit pravdivost nebo nepravdivost věty)

VÝROKY ↔ OZNAMOVACÍ VĚTY

Oznamovací věty slouží k tomu, aby nesly informace. Abychom se tedy mohli k těmto informacím „vymezovat“, hodnotit je ve smyslu souhlasím-nesouhlasím, je to pravda-není to pravda. Proto mluvíme ve vztahu k této jazykové formě věty o výrocích neboli tvrzeních.

ZAMYSLETE SE i nad funkcí dalších druhů vět v jazyce (k čemu slouží tázací věty, rozkazy, přání).

Ohodnocení výroku

Někdy je jednoduché výrok posoudit z hlediska pravdivosti (verifikovat), tj. přiřadit mu pravdivostní hodnotu (ohodnotit výrok), jindy je k tomu třeba určité odbornosti či dovednosti.

Příklady výroků:

Výrok(V1): „*Ted' venku svítí sluníčko.*“ (je možné nahlédnout z okna a verifikovat, jakou pravdivostní hodnotu má tento výrok, zda je pravdivý či nepravdivý)

Výrok(V2): „*Tělesa padají na zemský povrch se zrychlením $9,81 \text{ ms}^{-2}$.*“ (na určení pravdivostní hodnoty tohoto výroku je třeba základních znalostí z fyziky)

Výrok(V3): „*Pan Novák zavraždil svoji tchýni.*“ (je třeba dovednost z oboru kriminalistiky)

Nejvýznamnější postavou moderní logiky byl německý matematik, filozof a logik **Gottlieb Frege** (1848 – 1925). I on se pokusil vysvětlovat co je to výrok.

- vymyslel tzv. pojmové písmo. Výraz podle něho má souditelný obsah (pravdivá nepravdivá věta, např. Dům stojí. Petr leží., viz. dnes „výroky“) a nebo má nesouditelný obsah (nevytváří celou větu, např. dům, nejvyšší hora světa., viz. dnes „pojmy“)
- výroky pro Fregeho jsou oznamovací věty, které mají vždy pravdivostní hodnotu (buď pravda, nebo nepravda)
- největším přínosem Fregeho pro logiku byl jeho pokus přenést analogicky pojem funkce z matematiky do logiky

proměnná	$X^2=4$	Pravdivostní hodnota
1	$1=4$	Nepravda
2	$4=4$	Pravda
3	$9=4$	Nepravda
4	$16=4$	Nepravda

Použití „dosazování za proměnné“ v přirozeném jazyce:

Výrok *Aristoteles je muž*. Funkce: být mužem.

Proměnné: Můj bratr, Jan Žižka, Božena Němcová, Karel Čapek

proměnná	subjekt	predikát	Pravdivostní hodnota
Můj bratr	<i>Můj bratr</i>	<i>je muž.</i>	Pravda
Jan Žižka	<i>Jan Žižka</i>	<i>je muž.</i>	Pravda
Božena Němcová	<i>Božena Němcová</i>	<i>je muž.</i>	Nepravda
Karel Čapek	<i>Karel Čapek</i>	<i>je muž.</i>	Pravda

Struktura jednoduchého výroku

Ve struktuře výroku rozeznáváme dvě základní části:

SUBJEKT („o čem věta hovoří“)

PREDIKÁT („co se ve větě o subjektu vypovídá neboli predikuje“)

Příklad: Výrok: „*Některá jihočeská města zasáhla bouřka a silný déšť.*“

Subjekt: některá jihočeská města (věta hovoří o některých jihočeských městech)

Predikát(vlastnost subjektu): zasáhnutí bouřkou a silným deštěm (věta popisuje vlastnost „prvku“ a to, že leží v množině těch prvků shodujících se vzájemně tím, že je zasáhla bouřka a silný déšť)

Další příklady jednoduchých výroků:

„*Kolega Petr šel před chvílí na oběd.*“

„*Velká voda vzala i jeden lidský život.*“

JEDNODUCHÝ VÝROK	SUBJEKT	PREDIKÁT
------------------	---------	----------

Jednoduché a složené výroky

Výroky dělíme na dva typy:

- výroky jednoduché (jeden subjekt, jeden predikát)
- výroky složené (více subjektů a jeden predikát nebo jeden subjekt a více predikátů nebo více subjektů i více predikátů)

Příklady složených výroků:

„Česká spořitelna i ČSOB zvýšily od začátku měsíce úrokovou sazbu.“

více subjektů: Česká spořitelna, ČSOB (obě jsou to banky, mezi nimi je spojka „i“)
jeden predikát: zvýšení úrokové sazby

„Česká republika oslavila vstup do nového roku 2012 a zahájila jednání o stabilitě.“

jeden subjekt: Česká republika
více predikátů: oslava vstupu do nového roku 2012, zahájení jednání o stabilitě (mezi oběma činnostmi je spojka „a“)

„Historické město je cílem výletů lidí a Tábor je historické město.“

více subjektů: historické město, Tábor
více predikátů: být cílem výletu lidí, být historickým městem

Uveďme příklady jednoduchých výroků:

Červená Karkulka otevřela oči dokořán.

Kamarádka běhala mezi květinami.

(přidejte další příklady)

Uveďme příklady složených výroků:

Babička je nemocná a zesláblá.

Myslivec mohl vlka pustit nebo ho za zlý čin potrestat.

Lovec stáhl vlkovi kožešinu a odnesl ji domů.

(přidejte další příklady)

PŘIPOMEŇTE si znalosti z českého jazyka, jak se tvoří souvětí, jaká je úloha spojek a jaké spojky rozeznáváme.

Aplikace teorie do praxe

Rozhodněte: jedná se v případě věty „*Je v demokratické společnosti argumentace společensky významným jevem?*“ o výrok nebo se o výrok nejedná? A proč, odůvodněte?

Odpověď: NE, nejedná se o výrok.

Výroky jsou věty oznamovací, u kterých lze jednoznačně určit pravdivostní hodnotu. Buď jsou pravdivé nebo jsou nepravdivé. V tomto případě se jedná o větu tázací.

Text:

Moravou se žene záplavová vlna.

Česko zasáhla další velká voda. Strhává silnice, železniční tratě, elektrické vedení a připravuje lidi o obydlí. Vzala i jeden život. A může být ještě hůře. Pět moravskoslezských přehrad je totiž již téměř plných a meteorologové hlásí na dnešek další deště. Lidé se proto snaží zvyšovat hráze. Vláda povolala na pomoc postiženým oblastem 800 vojáků. Proč záchranný integrovaný systém nemá v ČR delší tradici? Probíhající povodně na Moravě za sebou nechají obrovské škody, které si zatím nikdo netroufá odhadnout.

Určete větu, která není výrokem (odůvodněte: a proč?)

Určete větu, která je jednoduchým výrokem.

Rozhodněte, zda věta „**Probíhající povodně na Moravě za sebou nechají obrovské škody, které si zatím nikdo netroufá odhadnout.**“ je jednoduchým nebo složeným výrokem. (odůvodněte: a proč?)

Určete větu, která je složeným výrokem.

Je dána věta: **Proč záchranný integrovaný systém nemá v ČR delší tradici?** Jedná se o výrok jednoduchý či složený, a proč?

Kontrolní otázky a cvičení

- Vysvětlete pojem „výrok“.
- Uveďte příklady výroků i příklady vět, které výrokem nejsou.
- Co je to jednoduchý výrok. Uveďte příklady jednoduchých výroků.
- Co je to složený výrok. Uveďte příklady složených výroků.
- Analyzujte vybraný text (novinový článek, zápis z porady, záznam diskuse, úryvek z knihy či divadelní hry) z pohledu znalostí o výrocích.